

Ἀφοῦ ὁ Γῶγος σύναξε τοὺς νοικοκυραίους καὶ μίλησε καὶ ἀκολούθησαν τὴν ἐργασίαν τοῦ ὁ καθείς, ἔγραψε καὶ εἰς τὸ Σούλι, ὁποῦταν τοῦ Ἀλήπασα ἀσκέρια, Ἀρβανίτες, σύμφωνα μὲ τοὺς Σουλιῶτες καὶ λέγαμεν ὅλοι ὅτι δουλεύομεν νὰ βγάλωμεν τὸν δίκαιον Ἀλήπασα (καὶ ἂν ἔβγαينه αὐτὸς ὁ σκύλος, ἡμαστέ χαμένοι, ὅτι ὅλη τὴν Ἐταιρείαν μας τὴν ἤξερε, ὅτι τὴν πρόδωσε ἕνας Ἑφτανήσιος¹, τῶδειξε ὅλα τὰ ἔγγραφα καὶ ὄρκον, κ' αὐτὸς τᾶστειλε τοῦ ἴδιου Σουλτάνου καὶ τοῦ ἔλεγε νὰ τὸν συχωρέση, ὅτι θὰ κιντυνέψη τὸ βασιλείον του, καὶ αὐτὸς νὰ διαλύσῃ ὅλα αὐτὰ, νὰ δώσῃ νιζάμι. Ὁ Σουλτάνος παντύχανε ὅτ' εἶναι πρόφασες αὐτηνοῦ διὰ νὰ συχωρεθῇ ὅτ' ἦταν φώτιση θεοτικὴ νὰ γένῃ αὐτὸ καὶ τοὺς στράβωνε ὄλους, καὶ δὲν ἔβαλε πίστη). Ἀφοῦ ἔγραψε ὁ Γῶγος στὸ Σούλι, ἦρθε ὁ Ἅγος Βάσιαρης, ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἀλήπασα, πολλὰ φρόνιμος καὶ γενναῖος, ἦρθε μὲ πολλοὺς ἀξιωματικούς, καὶ Σουλιῶτες ὁ Νότη Μπότζαρης, Νάση Φωτομάρας, Μάρκο Μπότζαρης καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοί. Τοῦ Μάρκου τὸν πατέρα τὸν εἶχε σκοτώσει ὁ Γῶγος εἰς τὴν Ἄρτα — τὸν ἔβαλε ὁ Ἀλήπασας — καὶ εἶχαν ὄχτρια μὲ τὸν Γῶγον. Ὅταν ἦρθε εἰς τὸ Πέτα φιλήθηκαν μὲ τὸν Γῶγον αὐτὸς καὶ ὁ Νότης καὶ εἶπαν «Ὅτι εἶχε γίνῃ τότε καὶ σκότωσες τὸν ἀνθρωπὸ μας, σ' ἔβαλε ὁ τύραγνος. Αὐτὰ τώρα ἀλχημονήθηκαν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἴμαστε φίλοι καὶ ἀδελφοί. Καὶ νὰ τηράξωμεν τὸ ἔργον τοῦτο». Καὶ φιλιώθηκαν. Μίλησαν ὕστερα καὶ μὲ τοὺς Τούρκους καὶ κάμαμεν σάρτια², ὁμιλίες ν' ἀγωνιστοῦμεν νὰ βγάλωμεν τὸν Ἀλήπασα. Αὐτὰ μιλῆσαμεν μὲ τοὺς Τούρκους. Καὶ μὲ τοὺς Ἑλληνας μυστικῶς τοὺς εἶπαμεν διὰ τὴν λευτεριά τῆς πατρίδος· καὶ νὰ βασιτέται πολλὴ μυστικότητα νὰ μὴν τὸ μάθουν οἱ Τούρκοι, τὸ κόμμα τ' Ἀλήπασα, καὶ τοὺς πιάσωμεν ὄχτρούς. Καὶ ἔχομεν τὴν ἀνάγκη τους ν' ἀδυνατίζωμεν τὴν δύναμη τοῦ Σουλτάνου³.

τρίας καὶ τῆς μεγάλης διχόνοιας. Καὶ ὁ Βιάρος καὶ Ἄγουστίνος μᾶς λένε: «Ποιὸς σᾶς εἶπε νὰ πιάσετε ντουφέκι; Σῦρτε καὶ διακονέψετε». Ἀπὸ τὸν Χασάνη φύγαμεν στὸν Βιάρο καταντήσαμεν καὶ τὸν Ἄγουστίνο καὶ ὁπαδοὺς τους. Κι' ὁ τόπος γιομάτος σπιγούνους. Ὅλοι αὐτῆνοι οἱ φερτικοὶ νοικοκυραῖοι μᾶς κάμα — μᾶς μαθαίνουν γράμματα, ὅπου δὲν τᾶχαμεν ἀκούσει. Καὶ ὁ Θεὸς τὸ καλό.

1. «Ζακύνθιος τις, Διόγος ὀνομαζόμενος καὶ ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν Συστημένων, ἐξιμολογεῖται πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τὸ μυστήριον, τὰ σημεῖα καὶ τοὺς λόγους... Ἦτον ἤδη, ὅσον παράδοξον, τόσον φρικῶδες, φαινόμενον ὁ τρόπος τοῦ τυράννου τούτου, χειρονομοῦντος τὰ σημεῖα τῆς Ἐταιρείας... Ἀναγγέλλει τὰ πάντα εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τῆς εὐκαιρίας αὐτῆς ἤλπισε νὰ διασκεδάσῃ τὸ ἐναντίον του πνεῦμα τοῦ Σουλτάνου...». (Ι. Φιλήμωνος, Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, σελ. 314).

2. Σάρτια συνθήκας.

3. Ἐν τῇ συλλογῇ Φυσεντζίδου σελ. 93 ἐσώθη εὐτυχῶς τὸ πρακτικὸν τῆς δῆθεν συμμαχίας μεταξὺ Τούρκων Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων μετὰ διεφθαρμένων τῶν πλείστων ὑπογραφῶν (διόρθ. *αγα μουχιρθαρης Ἅγος Μουχουρντάρης, ταχίρη πασις Ταχίρ Ἀμπάζης, νασαθο τομαρας Νάση Φωτομάρας, φατο παναγιώτης Φῶτο Παναγιώτης κλπ.* Τὰ τῶν Ἀλβανῶν ὀνόματα, μὴ δυναμένων νὰ υπογράφωται ἑλληνιστί, ἐγράφησαν βεβαίως ὑπ' ἄλλου, ἐκεῖνοι δ' ἐπέβαλον τὰς σφραγίδας των). Πρῶτος τῶν τῆς συνθήκης ὄρων ἦτο «διὰ νὰ ἐβγάλωμεν εἰς σελαμέτι (σω-

Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦταν πολλοὶ Ἀρβανίτες, μὲ τὸν Χουρσίτ πασά· τοὺς ἄφησε ὀπίσω εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὅτ' ἦταν φίλοι τοῦ Ἀλήπασα αὐτῆνοι ὄλοι, καὶ κεφαλὴ αὐτηνῶν ἦταν ὁ Ἑλμάζ Μέτζος κ' ἄλλοι ἀξιωματικοί, ὡς χίλιοι ἀνθρωποὶ. Δὲν τοὺς πῆρε μαζὶ τοῦ ὁ Χουρσίτ πασάς, ὅταν βῆκε ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον καὶ διατάχτη ἀπὸ τὸν Σουλτάνο διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν Ἀλήπασα. Ἀφοῦ σήκωσε ντουφέκι ἡ Πελοπόννησον καὶ ἡ Ρούμελη, ὡς φίλοι δικοὶ μας αὐτῆνοι, ἀγρικηθήκαμε μὲ τοὺς Πελοποννήσιους καὶ τοὺς ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὸ Βραχώρι καὶ Μακρυνόρο. Ἀράνισαν οἱ Ἑλληνας τοὺς περισσότερους δολερῶς, καὶ κατεξοχὴ οἱ Βαλτινοί. Οἱ Τούρκοι οἱ δυστυχισμένοι ἔλιπζαν ὅτι μέναν πίσω, ὅτι ἦταν νηστικοὶ καὶ ἀπόστασαν, κ' αὐτῆνοι τοὺς σκότωναν καὶ τοὺς γύμνωναν.

Στὴν ἄκρη στὸ Μακρυνόρο, κοντὰ εἰς τὸ Κομπότι, εἶναι ἕνα ρέμα καὶ ἐκεῖ μέσα ἐπνίξαν πολλοὺς Τούρκους. Τοὺς δέναν μίαν τριχιά εἰς τὸν λαιμὸν καὶ τοὺς τελείωναν καὶ τοὺς ρίχναν μέσα. Ἐναν δὲν τὸν πνίξαν καλὰ καὶ τὸν γύμνωσαν καὶ τὸν ἄφησαν καὶ φύγαν, ὅτι τελείωσαν τὴν ἐργασίαν τους — τοὺς ξέκαμαν ὄλους. Τότε ὁ μισοπνιμένος τὴν νύχτα σηκώνεται γυμνὸς κ' ἔρχεται εἰς τὸ Κομπότι. Ἦμασταν ὄλοι ἐκεῖ καὶ ἐτοιμαζόμεσθε, νᾶρθουν κ' ἀπὸ τὸ Μισολόγγι, Βραχώρι κ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη, καὶ Ἐσρόμερον καὶ Βάλτο, νὰ συναχτοῦνε οἱ ὄπλαρχηγοὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη νὰ πᾶμεν νὰ πολεμήσωμεν τὴν Ἄρτα, νὰ τὴν κυργέψωμε. Καὶ τοὺς προσμέναμεν εἰς τὸ Κομπότι νὰ συναχτοῦνε ὅλα τ' ἀσκέρια. Ἦταν εἰς τὸ Κομπότι καὶ ὁ Ἑλμάζ Μέτζος καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ Τούρκοι μὲ τοὺς ὀλίγους Τούρκους ὅπου λαγάρισαν, καὶ πρόσμεναν καὶ τοὺς ἀποσταμένους, ὅπου μείναν ὀπίσω — καὶ δὲν ξέραν ὅπου τοὺς τελείωσαν εἰς τὸν πνιμόν. Τὰ μεσάνυχτα πάγει ὁ πνιμένος κ' ἀνταμώνει τὸν Ἑλμάζην καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς λέγει ὅλη τὴν ὑπόθεσιν, κ' ἔρχονται ἐκεῖ ὁποῦταν οἱ καπεταναῖοι, ὁ Γῶγος καὶ οἱ ἄλλοι, ὁποῦμασθε συνασμένοι νὰ πᾶμεν νὰ βαρέσωμεν ἕνα χωριὸν ὅπου τῶλεγαν Νιοχώρι (ἦταν πολλοὶ Τούρκοι ἐκεῖ καὶ στ' ἄλλα τὰ χωριά) καὶ νὰ σώσωμεν καὶ τοὺς κατοίκους, νὰ τοὺς περάσωμεν ἐδῶθε ἀπὸ τὸ ποτάμι (α). Τότε παρουσιάζουν οἱ Τούρκοι τὸν μισοπνιμένον καὶ μολογάγει αὐτὸ τὸ ἀπάνθρωπον κάμωμα. Καὶ τὴν αὐγὴ πήγαμε ὄλοι καὶ εἶδα-

τηριαν) τὸν Βεζίρ Ἀλῆ Πασιά ἐφένδην μας... καὶ ἐβγαίνοντας ὁ Β. Α. Π. εἰς σελαμέτι, ἀνίσως θελήσῃ νὰ γγίξῃ κανέναν ἀπὸ ἡμᾶς Τούρκον ἢ Ρωμιὸν νὰ μὴ τὸ δεχθῶμεν». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι, ἐλευθερουμένου τοῦ Ἀλήπασα, ἡ ἐπανάστασις, ἄμα ἀρξαμένη, ἐκινδύνευεν. Μακρὰ θὰ ἦτο ἡ ἐκθεσις τῶν πρὸς παράτασιν τῆς πολιορκίας αὐτοῦ ἐνεργειῶν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἀναγνώστης ἱκανὰ δύναται νὰ διδαχθῇ ἐξ ὧν γράφει ὁ Φιλήμων ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ (σελ. 154 κέ. πρβ. καὶ τὰς ἀντιστοιχίας ἐν τέλει τοῦ τόμου σημειώσεις). Τὸ ζήτημα ἔχει ἄμεσον σχεσίαν πρὸς τὴν ἀνάμειξιν τῶν Σουλιωτῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀλήπασα ἐν τῷ κατ' αὐτοῦ πολέμῳ τοῦ Σουλτάνου καὶ πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλήπασα γενομένας μυστικὰς ἀποστολάς περὶ συμμαχίας πρὸς τοὺς ἐπαναστάντας ἤδη Ἑλληνας.

(α) Ἐιστορίζω ἀκολούθως αὐτό.